

ЛІТЕРАТУРА

1. Давидова Л. В. Особливості формування у майбутніх журналістів компетентностей з медіаграмотності. Scientific and pedagogic internship «Innovative methods of the organisation of the education process for the specialties “Journalism” and “Management of Socio-Cultural Activity” in Ukraine and EU countries”». Internship proceedings, February 22 – April 2, 2021. Wloclawek: Baltija Publishing”, 2021. P. 9–13.
2. Кобаль Н. Використання технологій розвитку критичного мислення у навчанні майбутніх журналістів роботі з інформацією. Педагогіка і психологія професійної освіти. 2014. № 2. С. 83–89.
3. Локарева Г.В. Проблема формування у майбутніх журналістів культури професійного спілкування як ознаки комунікативної компетентності. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2013. Вип. 30 (83). С. 221 – 228.
4. Медіаосвіта як чинник підвищення якості освіти та засіб протистояння гуманітарної агресії. URL: <https://niss.gov.ua/en/node/1658> (дата звернення 05. 11. 2023).
5. Психологічні аспекти професійної підготовки конкурентоздатних фахівців: монографія / [Дегтярьова Г. С., Козяр М. М., Матійків І. М., Руденко Л. А., Шиделко А. В.; за ред. Руденко Л. А.]. К. : НАПН, 2012. 170 с.
6. Five Laws of Media and Information Literacy. UNESCO. 2016. URL: <http://www.unesco.org/new/en/communication-and-information/media-development/media-literacy/five-laws-of-mil/> (дата звернення: 05. 11. 2023).

Когут Ірина

Науковий керівник – викл. Вишневська Галина

**РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ
МОВИ РІЗНИМИ ВИДАМИ ТВОРЧОЇ РОБОТИ**

На сучасному етапі розвитку освіти України всебічний розвиток особистості стає одним із найважливіших питань. Нетрадиційність підходів, які відповідали б оптимальному розвитку дитини, актуальним потребам людства необхідні сучасній школі. Учень потребує не лише слухання чи запам'ятовування матеріалу, який пропонує вчитель, а самостійного спостереження чи дослідження, змоги висловлювати думки та враження, творення яскравих образів, доведення думки, розвиток критичного мислення, застосування знань у житті.

Переконані, що саме творчі роботи стимулюють розвиток мислення, інтересів, дослідницьку діяльність. У запропонованій роботі термін «творчість» розуміємо як «процес створення нового, що об'єктивно здійснюється у природі або людині. Продуктами творчості є відкриття, винаходи, нові художні образи, твори» [7, с. 10].

Розвитку творчої особистості, творчості та творчих здібностей присвячували праці Д. Богоявленська, Дж. Гілфорд, Н. Кічук, В. Клименко, В. Климчук, Н. Кузьміна, О. Кульчицька, В. Мельничайко, В. Моляко, О. Музика, М. Пентилюк, В. Рибалка, В. Роменець, В. Сухомлинський та інші.

Слід відзначити, що система сучасних творчих робіт на уроках української мови залишається актуальною, оскільки з'являються нові методики, техніки навчання, розвиваються комп'ютерні технології.

Мета статті полягає у дослідженні передового педагогічного досвіду та розробці ефективних видів творчих робіт під час вивчення морфології на уроках української мови. Саме у процесі виконання творчих завдань, пошуку нестандартних способів їх розв'язання учні розкривають свої здібності, проявляють ті риси, які були в них менш вираженими, вчать доводити свою думку. Вчителеві слід формувати у школярів такі якості, як: «сміливість, готовність до ризику, самостійність, ініціативність, впевненість у своїх силах і здібностях, цілеспрямованість, наполегливість, вміння аналізувати, інтегрувати та синтезувати інформацію; розвивати уяву, фантазію, здатність до виявлення протиріч» [8, с. 146–149].

Вивчивши передовий педагогічний досвід, нами виділено такі види робіт: творчі вправи, кроссенси, сенкани, інтелект-карти, проєкти, перекази, написання творів тощо.

Існує думка, що під час вивчення морфології ефективними будуть творчі вправи, які розвиватимуть мислення та здібності, сприятимуть підвищенню інтересу школярів до навчання [7, 9, 10]. Творча вправа – це діяльність, яка включає «застосування раніше засвоєних знань та вмінь у новій ситуації, їх комбінацію та перетворення, побудову їх на основі способу розв'язання, бачення нової проблеми в традиційній ситуації» [7].

«Розгадай прислів'я». Випишіть у дві колонки окремо іменники назви істот і назви неістот. У кожному іменнику підкресліть другу від початку букву. З них складіть та запишіть прислів'я.

Одесит, вовк, схід, стіна, абориген, трудівник, солома, режисер, схованка, сон, очерет, отаман, домогосподарка, село, хвала, острів, агроном, теніс, дослідник, автор, озеро, знання, вчитель, канат, втрата, директор, життя, сторож, винахідник. (Добре того вчити, хто хоче все знати).

«Хто більше?» Записати прикметники, які найчастіше переходять в іменники, відповідно до назв тематичних груп: географічні назви (село Щасливе, село Червоне, село Святкове, вул. Тиха); прізвища (Чорний, Зоряний); документи (пояснювальна, доповідна, накладна); геометричні назви (пряма, крива, дотична).

«Єдинопочаток». Використовуючи прислівники, скласти речення, в яких усі слова починаються з тієї самої літери: Д (Довгою дорогою добирається додому Даринка); С (Струнка сосна стояла самотньо); П (Почувши пісню, Петро присів, прагнучи прискіпливо пригадати приспів).

І. Думанська у роботі «Сенкан на уроках української мови та літератури» зазначила, що «використовує дидактичний сенкан, який укладається згідно змістових і синтаксичних вимог до кожного рядка» [2]. Схема створення дидактичного сенкану проста:

Перший рядок – тема (іменник). Другий – опис теми (два прикметники). Третій – називає дію, пов'язану з темою, складається з трьох дієслів. Четвертий рядок – фраза, переважно з чотирьох слів, висловлює ставлення до теми, почуття. 5. Останній рядок – одне слово – синонім до слова (теми), ніби висновок вірша [12].

Авторка зазначає, що «складаючи сенкан, кожен реалізує свої таланти і здібності: інтелектуальні, творчі, образні. Правильно складений сенкан має яскраво виражене енергетичне забарвлення, фіксує емоційні оцінки учня, його поточні враження, відчуття й асоціації» [2, с. 8]. Передбачаємо, що педагог використовуватиме цей вид творчої роботи на різних типах чи етапах уроку: на початку заняття – для мотивації класу або для з’ясування, наскільки учні обізнані з даною темою, на завершення – для підбиття підсумків, перевірки рівня сприймання матеріалу, уміння характеризувати поняття і явища [2].

Ще один цікавий вид роботи – розгадування та складання кроссенсів. «Кроссенс (від англ. cross – перехрестя, sens – смисл) – це візуальний асоціативний ланцюжок, який складається з 9 зображень, кожен з яких пов'язаний з попереднім і наступним зображенням, що в результаті з різних сторін розкриває певне поняття, явище або факт» [13, с. 2]. На одному уроці відбувається поєднання логіки та інтуїції, а також розвиток креативності, уяви, мовлення [4].

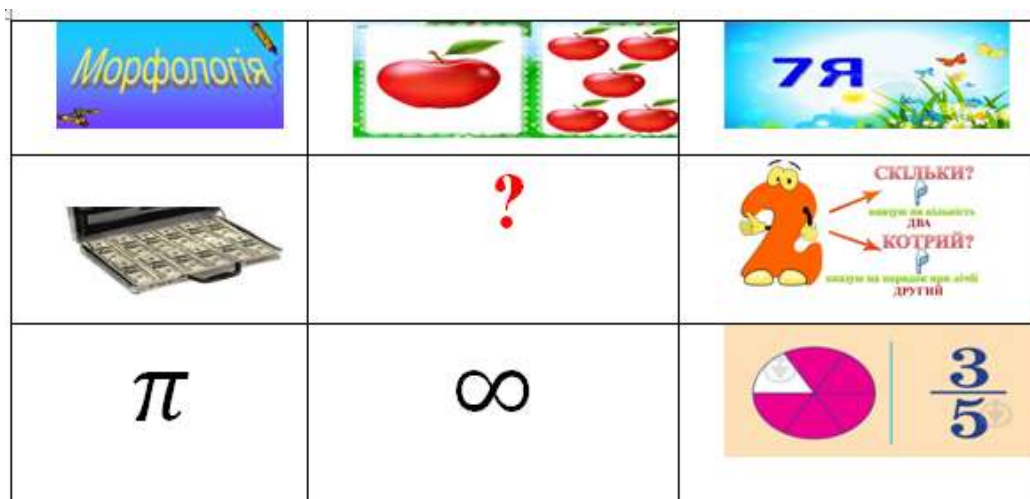

Рис. 1. «Числівник»

Ментальні карти ідеально підходять для використання у школах, можуть бути застосовані у будь-яких видах завдань, залучають учнів різного віку до активного творчого мислення, організації й вирішення проблем. У час технічного прогресу є безліч спеціальних комп'ютерних програм для створення карт знань, а саме: Bubble, Canva, Mindomo, Wise Mapping тощо. З їх допомогою можна створити, оформити, зберегти, роздрукувати ментальні карти і використовувати на будь-якому етапі уроку. Для роботи школярів все ж зручнішим буде створення карти знань на аркушах паперу А4 чи А3.

Рис. 2. «Зразки ментальних карт»

У досвіді роботи педагога Г. Крайньої [3] описано поради відомого британського психолога Тоні Бьюзена щодо техніки створення ментальних карт. Так, практикам наголошують:

1. Важливо розміщувати слова на гілках, а не в ромбах і паралелепіпедах тощо. Гілки повинні бути живими, гнучкими, загалом, органічними.
2. Писати на кожній лінії тільки одне ключове слово. Кожне слово містить тисячі можливих асоціацій, тому склеювання слів зменшує свободу мислення.
3. Довжина лінії повинна дорівнювати довжині слова. Це простіше і економніше.
4. Писати друкованими літерами ясно і чітко.
5. Варіювати розмір літер і товщину ліній залежно від ступеня важливості ключового слова.
6. Обов'язково використовуйте різні кольори для основних гілок. Це допомагає цілісному і структурованому сприйняттю.
7. Часто використовувати малюнки і символи (для центральної теми малюнок обов'язковий). Іноді ментальна карта взагалі може цілком складатися з малюнків.
8. Прагнути такої організації простору, щоб не залишалося порожнього місця, а гілки не розміщувалися дуже щільно.
9. Гілки, що розрослися, можна укласти в контури, щоб вони не змішувалися з сусідніми гілками [3].

Фрірайтинг (англ. free writing) або вільне письменство – це «письмова техніка, яка допомагає увійти в творчий стан і поринути у вільний потік слів, мета якого – подолати бар'єри внутрішнього цензора і отримати доступ до прихованих в глибинах нашої душі знань та ідей» [11]. Можемо назвати це видом самостійної діяльності, перенесення особистих думок із голови на папір.

Л. Галайдиш вважає, що учням слід пояснити, що це просто запис на папері кожної думки, що в них з'являється. «Як і під час мозкового штурму, тут поганих відповідей нема. Під час такої роботи головне – ані на мить не спиняти ручку чи олівець. Школярі повинні

зрозуміти, що, хоча вони почнуть писати на певну тему, немає нічого страшного в тому, щоб відійти від неї, не стежачи, куди заведе їх думка. Не треба турбуватися про грамотність, головне – зафіксувати власні ідеї. Слід виділити певний відрізок часу для виконання цієї роботи (десять хвилин). Потім перечитати написане, вибираючи найцікавіші думки» [1].

Отже, сфера творчих робіт досить широка, кількість постійно зростає. З'являються нові нетрадиційні, інноваційні види, які спрямовані на формування пізнавального інтересу при вивченні української мови, розвитку творчих здібностей. Поряд з написанням творів, переказів, з'являються кроссенси, сенкани, ментальні карти, проекти, асоціативні творчі роботи тощо. Їх можна використовувати на різних типах та етапах уроку. Усі вони спрямовані на розвиток творчих здібностей дитини і є ефективними у використанні. Перспективу вбачаємо у вивченні механізмів стимулювання творчості на уроках української мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Галайдич Л. В. Творчі ідейки. Фрірайтинг на уроках української мови. URL: <https://vseosvita.ua/library/tvorci-idejki-frirajting-na-urokah-ukrainskoi-movi-u-pocatkovich-klasah-458011.html> (дата звернення: 19. 09. 2023).
2. Думанська І. І. Сенкан на уроках української мови та літератури. Всеосвіта. URL: <https://vseosvita.ua/library/senkan-na-uroci-ukrainskoi-movi-ta-literaturi-200229.html> (дата звернення: 19. 08. 2023).
3. Крайня Г. В. Використання ментальних карт на уроках. URL: http://galinakrajnya.blogspot.com/p/blog-page_21.html (дата звернення: 01. 05. 2023).
4. Кроссенс. URL: <http://www.kosiv-lyceum.eduikit.if.ua/Files/downloads/> (дата звернення: 01. 10. 2023).
5. Крюкова Д. До проблем удосконалення навчально – виховного процесу в навчальному закладі. Рідна школа. 2003. № 8. С. 10–11.
6. Омеляненко В. Інтелект карта з української мови за темою «Дієслово». URL: <https://vseosvita.ua/library/intelekt-karta-z-ukrainskoi-movi-za-temou-dieslovo-3-klas-293128.html> (дата звернення: 31. 10. 2023).
7. Омелянчук О. А. Диктанти і творчі завдання 5-9 класи. Харків : Торсінг, 2021. 224 с.
8. Сисоева С. О. Основи педагогічної творчості: підручник. Київ : Міленіум, 2006. С. 117–151.
9. Творчі завдання – важлива умова активізації пізнавальної діяльності школярів. URL: <http://www.novageografia.com/vogels-2120-1.html> (дата звернення: 18. 10. 2023).
10. Творчі завдання на уроках української мови. URL: <https://naurok.com.ua/zbirka-tvorchi-zavdannya-na-urokah-ukra-nsko-movi-43638.html> (дата звернення: 26. 04. 2023).
11. Фрірайтинг. URL: <https://uk.wikipedia.org/> (дата звернення: 27. 06. 2023).
12. Що таке сенкан? URL: <https://naurok.com.ua/scho-take-senkan-yak-pisati-senkan-7191.html> (дата звернення: 01. 05. 2023).
13. Ярчук С. С. Кроссенс – асоціативна головоломка нового покоління. Всеосвіта. URL: <https://vseosvita.ua/library/krosssens-asociativna-golovolomka-novogo-pokolinna-193121.html> (дата звернення: 25. 10. 2023).

*Гребенкова Юлія
Науковий керівник – доц. Бородіца Світлана*

ТВОРЧІСТЬ ОЛЕГА ЗУЄВСЬКОГО В МУРІВСЬКИЙ ПЕРІОД

Олег Зуєвський є непересічним представником талановитих письменників-емігрантів, котрі вимушено опинилися поза межами України після Другої світової війни. У 1943 році він, за власним висловлюванням, «евакуювався» з України з дружиною та маленьким сином. Німці